

עומקא דפרשה

- תפילות ר"ה
- סליחות
- תפילות יוה"כ

ביאורים בתפילות הימים הנוראים

- עלינו לשבח
- התפילה לגילוי המלכות
- סימנא טבא

בס"ד ערב ראש השנה תשע"א

עלינו לשבח - לקט ביאורים

כתב הלבוש (קלגא, א) [אחר שכי שפתיחת הארון הוא לנו במקום ביאת מקדש לפני ולפנים] "ובעלינו לשבח שאומרים אותו בכל יום, ואין פותחין הארון לאמירתו אלא בראש השנה וביום הכיפורים, כדי להגדילו ולהודיע להם שהוא שבח גדול ביותר, ויאמרוהו על ידי כן גם בשאר ימות השנה בכונה יותר גדולה, ולתת זה על לבם בראש השנה ויום הכיפורים שהם ימי הדין".

עלינו לשבח

מסובבים ותולדות, והכל תלוי בבחירה הראשונה, שיש ונדמה לאדם שאינה אלא מעשה קטן ובטלי חשוב.

עלינו דין לשבח ולפאר לאדון הכל, כי נקרא א-ד-נ-י שהוא אדון כל, כי רכובו בערבות על הכסא רם, ונישא באויר ותחתיו כל מלכי הארץ, להודיענו כי הוא אדון כל, זהו ה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה.

שהם משתחווים להבל וריק

הם עובדים את ההבל ומתבטלים אליו, וכל עמלם והתבטלותם לריק ממש. וכן הוא כל התמסר לעניי העוה"ז.

סידור הרוקח (מלכויות קלב)

כורעים ומשתחווים ומוזים

כריעה מסמלת תחילת ההתבטלות, והשתחוויה סופה, והיינו קבלת עול מלכות שמים בפועל, ורק אח"כ באים לידי הכרה גמורה באלקותו ית', דהיינו "מוזים" - להודות באמת.

הקשינו למה אחרי הברכות וההודאות בתפלה, עוד "עלינו לשבח"? הענין כי כמו שנקרא מוטעה הקונה סחורה ביוקר, כן נקרא מוטעה האיש שקנה סחורה בזול ואינו יודע שהיא זולה, כי הלא ימכרנו ג"כ בזול. והנה כאשר אנחנו רואים שני בני אדם יוצאים מבית הגביר, אחד נותן תודה והשני אינו נותן תודה, נבין כי זה קיבל טובה מן הגביר ולכן הודה לו, והשני לא קיבל טובה ולכן לא הודה. והנה ג"כ בזה, לשמוח ולהלל על שיש לנו פטרון כזה אלוקי השמים ואלוקי הארץ, אנחנו מבינים מן ההודאה כי מי שהודה קיבל טובה.

מכתב מאלהיו (שם)

ומושב יקרו [וכסא כבודו] בשמים ממעל

בפס' וידעת היום... בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, מתרגם אונקלוס "דשכינתה בשמיא מלעילא ושליט על ארעא". היינו כי כל יתר מדות של הקב"ה וכל מה שנכלל במלת מושבו או כסא כבודו נקרא בשמים ממעל. ועל הארץ מתחת, נקרא רק מדת משפטו, והוא מדת מלכות, כי היא תחתונה מהמדות, ובמדה זו אנו מונהגים. וזהו מ"ש "וכסא כבודו בשמים ממעל ושכינת עוזו בגבהי מרומים, נוא א' אין עוד אמת מלכנו אפס זולתנו". וזהו סוד ההשגחה הפרטית, וזו סגולת ישראל על כל העמים, וזהו סוד כל התורה כולה.

חכמה ומוסר (ח"ב עד)

"שבח" הוא התפשטות ההכרה עילוי אחר עילוי, שמשבחים והולכים שבח אחר שבח עד אין גבול ותכלית.

דעת חכמה ומוסר (ח"ג קנא)

לתת גדולה ליוצר בראשית

גילוי כבוד מלכותו, דהיינו "כסא כבודו" ניכר דוקא ע"י אדם שהוא במדרגה עליונה ברוחניות, דהיינו "בשמים ממעל".

מכתב מאלהיו (ח"ד 67)

לתת גדול מעשים לבורא שהוא יוצר בראשית והוא קדמון לכל הקדומים, וממלא כל ואין דבר חוצץ בפניו, שהרי אויר המים אין מזיק לדגים וחשך לא יחשוך לדבר ההולך בלילה, כ"ש מי שבראם לא יחולו לפניו, ויצר הכל לכבודו לקלוסו.

סידור הרוקח (מלכויות קלב)

לתת גדולה - להכיר חסדו ית'.

מכתב מאלהיו

וידעת היום והשבות אל לבבך

יש לך לידע ולהשיב אל לבך אמתת הדבר, כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל על גבי ערבות, ועל הארץ יודעים קצת מוראו מתחת התהומות.

מכתב מאלהיו (שם)

שלא עשנו כגויי הארצות

סידור הרוקח

השבות אל לבבך על ידי התורה, אם אבן הוא נמוח ולא נשאר אלא לב אחד לאבינו שבשמים.

שלא עשאנו כגויי הארצות שנתן לנו חקים צדיקים. ולא שמנו כמשפחות האדמה לא שם אותנו כמוהם כי תורתם הבל תעתועים, אך קרבנו לשמו והם כאין נגדו, אבל ישראל בנו בכורו (כבודו) אחיו ורועיו, על כן נשבחו ונגדלו, זהו הללו את ה' כל גוים על נפלאות שאתם רואים, שבחווה כל האומים על מעשיו הנוראים, כ"ש אנו עמו ונחלתו. למה, כי גבר עלינו חסדו, והבדילנו לשמו שנודה לו ונספר תהלתו, כי הוא אבינו ואדונו מכל אלהים.

סידור הרוקח (מלכויות קלב)

היינו שלא לכיין להשתעבד ולהתדבק בשום עבודה לאיזה כח או כחות פרטים אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת, רק לכיין הכל לשם העצם המיוחד הויה"ה ית"ש מקורא וכללא של כלל הכוחות כולם שנמשכו ממנו.

נפש החיים (ש"ג פ"ט)

חלק השלישי מבני אדם הם העובדים עבודה זרה. פירוש, שהם עובדים זולת הסיבה הראשונה, וחלק זה נקרא בשם 'גוי' סתם. כי הכתוב מלא מזה כי כל הגוים היו עובדים לאלהים אחרים, שלא היו פורשים עצמם מעבודת אלהי נכר, ועבדו זולתו. ועל זה נתקן 'עלינו לשבח שלא עשנו כגויי הארצות וכו'.

מהר"ל (באר הגולה ב"ז פ"ד)

עיקר עבודת האמונה היא "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים... אין עוד". האין עוד" זהו עיקר יסוד האמונה וזהו קושי עבודת האמונה... וכל עבודת התפלה והברכות הם לחזק יסוד "האין עוד", שאין לשום דבר מציאות בעולם מלבד מציאותו ית'.

אור יחזקאל (אמונה סג)

אין עוד

והוא ממש כמשמעו שאין עוד מלבדו ית' כלל בשום בחינה ונקודה פרטית שבכל העולמות עליונים ותחתונים והבריות כולם. רק עצמות אחדותו הפשוט ית"ש לבד.

נפש החיים (ש"ג פ"ג)

כשאומרים בתפילה עלינו לשבח לאדון הכל שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, השמחה צריכה למלא אותנו, לא רק שלא שמנו כגויים הגרועים, אלא שלא שמנו גם כהטובים שבהם, לאלו שהגיעו לכל המעלות, עד אשר יכוננו בשם חסידי אוה"ע שיש להם חלק לעוה"ב, אבל הם הרי משוללים מהמצוות.

ימלא פי תהלתך (ח"ב תרכב)

וגורלנו ככל המונם

זוהי המדרגה בה מגיע האדם להכרה שאין לו עוד תשוקה או תכלית בחיים זולת להתבטל אליו ית'.

"גורל" אין פירושו מקרה ח"ו כי לעולם בחירת האדם היא הקובעת בכל המרחש בעולם. אלא לשון "גורל" הוא משל: כמו שבגורל, ע"י מעשה קטן בעצם נגרמות תוצאות גדולות, כך ע"י מעשה בחירה של האדם יוצאים הרבה

תפילות ר"ה לגילוי מלכותו ית'

הרב יוסף גינסברג

לברואיו, ומאפשרת את קבלת מלכותו ית' ביתר עוז.

ובכן צדיקים יראו ושמחו, עוסק בהשפעות על נפשותיהם של הצדיקים, יחס של יראה, שמחה, גילה, עליזות, לעומת העלמות הרשעים, יחס שמציזו מעצים את גילויי ההשפעות הנקלטות בנפשנו והמראות ביתר חוש את השפעותיו, מה שמביא את ההתגלות של מלכותו יתברך אל שלמותה.

הקטע המסיים מבקש לאחר שכבר תתגלה מלכותו יתברך בבריאה, את ראיית הנהגת ה' בצורה גלויה, כפי שתראה כאשר ה' ימלוך בציון ובירושלים, והוא קטע המסכם את הבקשה לגילוי מלא של מלכותו יתברך, כפי סדרי הגילויים וההשפעות שקבע הרצון העליון.

הבקשות מסתיימות "בקדוש אתה", פירוש שלמרות שמציאותו ית' ניכרת מתוך השפעתו, הוא עצמו מופרש ומובדל, ומהותו אינה מושגת כלל וכלל, שזהו העניין של "קדוש". וכן בבקשה לגילוי הייחוד "ואין אלוה מבלעדך", שזהו יסוד כל הגילויים כולם, ייחודו ית'.

גם בברכת היום בו אנו מתפללים על ההתגלות בפועל, אנו מוצאים שלש קומות בבקשת גילוי השפעותיו המביאות אל ההכרה בייחודו ית' הגמור. וכאן אין הברכה עוסקת בסדרי היחס של הנבראים לקבלת השפעותיו ית' שמהם נגלת מלכותו יתברך, אלא הבקשות מכוונות כלפי ההשפעות הכלליות על כלל הנבראים שיהיו בבריאה כאשר ה' יתגלה בעולם, גילויים שייצרו קרבה בינו ית' לבין ברואיו. [וכן סדר המזמורים בקבלת שבת המדברת מסדרי הגילויים שיהיו לעת"ל בב"א].

א. מלוך על כל העולם כולו בכבודך, וזהו כפי הנאמר במזמור שירו ליי שיר חדש, ספרו בגויים כבודו בכל העמים נפלאותיו, שכאשר יתגלה בעולם באופן ברור שה"ת הוא מקומו של עולם, שזהו עניין הכבוד כמו שכתוב איה מקום כבודו, שכבוד הוא מקום, יהיה כתוצאה מכך שינויים גדולים על כלל הנבראים, ותרבה השמחה והרינה בכל הבריאה החל מהאנשים ועד כלל הנבראים הדומם הצומח והחי, כמ"ש ישמחו השמים וכו'. שכולם ישמחו בו ית'. לכן גם בבקשה היא על "העולם" מכיוון שהמשמעות של ההתגלות היא שה' מקומו של עולם.

ב. והנשא על כל הארץ ביקרך, בקשה זו היא התקדמות, היות ואין כאן רק השפעה על הנבראים, אלא בקשה לגילויים שיראו מסביבו יתברך וזהו ליהנשא פירוש שהוא יתברך יתרום יתגלה, כפי המבואר שלעתיד כאשר יתגלה ה' בבריאה תהא ענו וערפל סביבו, אש לפניו תלך וכו' האירו ברקיו, הרים כדונג נמסו, וכו' וזהו התנשאות שעתה רואים השפעות שנעשות מסביבו ית', השפעות שמראות את "יקרך". ולכן בבקשה היא על "הארץ" מכיוון שכאן הבקשה היא על התגליות שיראו את עליונותו על הארץ.

ג. והופע בהדר גאון עוזך. כאן מדובר על התקדמות נוספת של ההתגלות, ולא רק הפחד והיראה ממנו ית', אלא ראיית היופי וההדר של הקשר עם ברואיו, וזאת על ידי ראיית ישועת ה' כפי שתראה בישועת ישראל, ואת מלכותו בציון, ודיבורו עם הצדיקים, שכל גילויים אלו, מראים את הדר הנהגתו. ולכן בבקשה היא "על כל יושבי תבל", היות והתגלות זו היא ביחס לבני האדם, המבינים את הנהגת ה' הנראית בישועתו.

[השלמה למאמר זה, ראה בביאור ברכת היום "וידע כל פעול..."]

עיקר הנושא של התפילה בר"ה עוסק בבקשה לגילוי מלכותו ית'. הסדר והבניין של התפילה והבקשה לגילוי המלכות, בנוי ע"פ הסדר והדרך בה אמורה לעתיד לבא להתגלות מלכות יתברך, כפי המבואר בתורה ובנביאים. לכן לכוונת התפילה אין מספיק הרצון הכללי שתתגלה מלכותו ית' עלינו, אלא ראוי לנו להתבונן בבקשה שבכל קטע, ועל איזה צורת התגלות אנו מתפללים. והנה שלש דרגות יש בגילוי המלכות:

א. ע"י ההכרה המוחלטת בייחודו ית', הנראית בבריאה, שאין עוד מלבדו. וזאת הכרה על דרך השלילה, פירוש שלילת כל מציאות מלבדו יתברך, שזהו יסוד האמונה.

ב. ע"י ההבחנה במציאותו ית', [לא במהותו ית' הבלתי מושגת] הנבחנת מתוך סדרי היחס של הנבראים לקבלת השפעתו ית' הנעשים בתוך הבריאה. הבחנה זו היא גילוי מגילוי יחודו ית'.

ג. ע"י התקדמות נוספת בהתגלות יחודו ית', על ידי ראיית הקשר של הבורא ית' עם ברואיו, הראויים לכך.

שלשת הכרות אלו מביאים את האדם לשלמות ההכרה במציאותו ית', הנראית בבריאה, והם הנדרשות לנו בכדי להגיע אל ההכרה המלאה במלכותו. הכרה לא רק בייחודו, אלא גם בהבחנת נוכחותו, ולכן כאשר אנו מתפללים על גילוי המלכות איננו מתפללים רק על הבקשה לשלטונו היחידי בבריאה, אלא גם על ההתגלות בפועל לפי סדרי הגילויים, שבאמצעותם יגיע השפע האלוקי אל האדם ויביאו אל ההכרה השלימה במלכותו ית'.

ואולם ההכרה הראשונה בייחודו הגמור, היא ההכרה היסודית, ואילו שתי ההכרות הנוספות, הם שלבים ביצירת הקשר והדבקות קבלת עול מלכותו עלינו.

בהתאם לכך נוכל להבין את המהלך של בקשת גילוי המלכות בשני המקומות שבתפילה, [בברכת אתה קדוש ובברכת היום], שקיים הבדל ביניהן. בראשונה אנו מתפללים על הכנת הבריאה לגילוי המלכות, ועל אף שגם בהכנה זו כבר מתגלית מלכותו בעולם, עדיין אין זו ההתגלות בפועל, ובברכה השנייה בה אנו מתפללים על "מלוך על כל העולם, אנו מתפללים על סדר ההתגלות בפועל.

ובכן תן פחדך עוסק בקומה הראשונה של גילוי המלכות, שהיא הכרת הייחוד הגמור, לכן תפילה זו אינה עוסקת בענייני הגילויים, אלא בהכנת הבריאה לפניו ית', ש, ושלילת כל מציאות אחרת, וזאת מתוך הכרה שה' אלוקי ישראל הוא המלך, הכרה שתוביל את כלל הנבראים לפחד ויראה, ועזיבת האילילים, ונכוונת לקבל ע"ע עול מלכות שמים.

ובכן תן כבוד לעמך, עוסק בקומה השנייה של הכרת מלכותו ית' הנראית על ידי גילויי ההשפעות שבתוך הנבראים, וזהו ע"י העמדת עם ישראל כאומה החשובה והמרכזית שבה תלויה ונראית השפעתו יתברך על הבריאה, וכן ארץ ישראל שהיא החשובה מכל הארצות, ובה מתגלה השפע האלוקי, וביותר מכך היא ירושלים, וכן ייחסו של דוד מתוך עם ישראל, וכאשר הסדר הזה יראה בתוך הבריאה, אז יראו את השפע האלוקי המושפע על כל אחד מעניינים הללו, ובכך יראו את מציאותו ומלכותו בבריאה. יש בכך התקדמות בגילוי מלכותו הייחודית, הבחנה שמעצימה את הקשר שבין הבורא ית' ש

התפילה באכילת סימנא טבא

שער הציון

וכע"ז כ' השל"ה (ר"ה נמ"צ כב) שהק' דאמנם לשון רוביא מורה על רבו, אבל איך נרמז שם שזכיותנו ירבו, דלמא זכיות דעלמא. וכן בכרתי - איך נרמז שם שונאינו, דלמא ח"ו להיפוך. וביאר דהענין "שאינן שום רמז באכילת הפרי, רק הפרי הוא סימן שיזכור האדם ויתעורר בתשובה ויתפלל על הדבר הזה". דיינו שהרוביא מזכיר להתפלל שירבו זכיותינו. וכן הכרתי להתפלל על הכרתת שונאינו. "נמצא, העיקר הוא ההתעוררות והתפילה, ולאחר שהתפלל ואוכל דבר זה, אז הוא רושם שתקיים תפילתו".

אך החכמה שלמה (בגליון השו"ע) כ' דאין הכוונה דרך תפילה, דאין מקום לתפילה בשעת אכילה, רק זה הוי **לכטחון ואמונה** כי מראה שהוא מאמין ובוטח שכך יהיה. [ועיי'ש דע"י האמירה יכול להתהפך הגז"ד לטובה].

המטה יהודה כ' דסגי באכילה לבד לסימן טוב, אלא שהשו"ע הוסיף שגם יאמר בקשה זו.

עיי"ש במאירי שפי' דמ"ש בכרתי יכרתו שונאינו, "הכוונה בהכרתת השונאים, ר"ל על הדעות הכוזבות והכוונות המטטיאות, כי הם השונאים והמשניאים שנאה אמיתית...". והמטה יהודה כ' שבכרתי ובסילוק יכוון על רשעי ישראל שיחזרו בתשובה, "יתועיל לו כוונה זו לקיבול תפלותיו". ובאלף המגן (על המט"א) כ' שח"ו לא יתפלל על שונאיו מבני", אלא יכוון על המקטרגים למעלה.

בטור תקפג יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה אתרוגא קרי רוביא וכו'. וכ' השו"ע כשיאכל רוביא יאמר יה"ד שירבו זכויותינו, כרתי וכו'. ומקור הענין בגמ' כריתות ו. והוריות יב. ואמנם לא נזכר שם התפילה, אלא למיכל [וגי הערוך והכל בו למחז, וכ"ה בהוריות]. ומקור האמירה במרדכי [שהובא בב"י] ובר"ן [סוף ר"ה] בשם רב האי גאון. ואמנם הטור לא הזכיר האמירה, וכ"כ הבי"ד בעתו, וכ"כ הפר"ח בד' רש"י. אכן הבי"ד הביא מהאבודרהם דיש לומר בל' תפילה יה"מ ה' או"א וכו'.

והמאירי בהוריות כ' שאחר שאמרו לעשות כן דרך סימן לעורר בו לבבו להנהיגה טובה, כדי שלא להכשל בהם לעשות דרך נחש, תקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה. וסיים שם דידוע שכ"ז אינו אלא הערה, שאין הדבר תלוי באמירה לבד, רק בתשובה ומעשים טובים.

וז"ל המאירי בחיבור התשובה (מא"ב פ"ב עמ' 265) ועל צד הגדיל ההתעוררות לזכור השם בכל רגע ולשוות יראתו על פניהם לבלתי יחטאו, היתה הכוונה לשום בשולחן, קרא, רוביא כרתי, סלקא, תמרי... ועל צד שלא יטעו באמרם סימנא מילתא היא, שיהיה זה דרך נחש... היתה ההסכמה לקרות עליהם דברים יורו על הסליחה וההערה על התשובה, ואמרם מילתא היא, רוצה בו שהערות התשובה גם מבלי קביעת תפלה רק דרך סימן ותורת עראי הם יעזרו על הכוונה, ומפני זה ציוו לראותם בעת האוכל, להעיר שם היותם נמשכים אל הנאת הגוף לא ימשכו רק כפי הצורך, ולא ישלחו אימת המשפט מעל פניהם...

תפילות ראש השנה

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים

הנה כדי שראובן יתן מתנה לשמעון נצרכים לכך ד' תנאים. א. שיהיה לראובן את החפץ המבוקש. ב. שראובן אכן ירצה לתת המתנה לשמעון. ג. ששמעון ירצה לקבלו. ד. שיהיה שמעון ראוי לקבלו. ונראה כי כל אותם תנאים מזכירים לנו בנוסח זכרינו לחיים כו', וכפי שיבוארו ע"פ סדר הנ"ל. א. מלך – יש לו כל. ב. חפץ בחיים – רוצה ליתן לחיים. ג. זכרנו לחיים – אנו רוצים לקבל. ד. למענך אלוקים חיים – אף אם איננו רואים לך, אבל כיון שמטרתנו בחיים היא למענך, לעבדך, זו תהיה הסיבה ליתן לנו חיים הגם שאיננו רואיים מחמת עצמנו.

הרב נחמיה שנברג

יום תרועה מקרא קדש זכר ליציאת מצרים

בר"ה אנו מזכירים בתפילה ובקידוש זכר ליציאת מצרים, וכן בתפילת יוה"כ. וקשה דבשלמא ג' רגלים היו זכר ליציאת מצרים דבפסח פשוט הוא, ובחג הסוכות מפורש בתורה למען ידעו וגו' בהוציא אותם וגו'. ושמע"צ שייך לסוכות ושבועות נמי כתיב בהדיא בתורה שבעה שבועות וגו' וזכרת כי עבד היית וגו', אבל ר"ה ויו"כ מה שייכות להם ליציאת מצרים?

ובס"ד מצאתי תי' בספר הקדמון סדר היום (בקידוש של שבת) וז"ל "ר"ה הוא ג"כ זכר ליובל, והיובל ליציאת מצרים שישארו מעבדות לחירות. ויום כיפור גם כן מפני שמטעם מה הקבע יום מחילה וסליחה לדורות, מפני שבאותו יום נתרצה מקב"ה למשה לכתוב להם לחות אחרונות, ונתרצה לישראל ונתפייס עמהם על מעשה העגל ואמר סלחתי כדבריך, ע"י כך הקבע לנו היום הזה לסליחה וזוכרים אנו את אשר חטאנו כשיצאנו ממצרים, ומתוך כך אנו זוכרים היציאה עצמה ועזו ונפלאותיו אשר עשה" עכ"ל שם.

ואח"כ ראיתי בקונטרס עבודת התפילה שהביא מהשבלי לקט (סי' רפ"ו) שביאר דר"ה הוא זכר ליציאת מצרים והוא זכר לביטול העבודה מאבותינו במצרים שהיה בר"ה, ע"י גמ' ר"ה יא. ויו"כ הוא זכר ליציאת מצרים והוא יו"כ נפטר עבדים לבתיהם, ובמשלוח עבדים בפר' בהר כתיב אשר הוציא אתכם מארץ מצרים עת"ד השבלי הלקט. ועיין שפתי חיים.

הרב בן ציון רוזנבוים

והושיענו בו לחיים

יש לבאר מה שתקנו לשון "והושיענו" דוקא בבקשת חיים, (משא"כ בבקשת טובה וברכה), דהנה לשון "עוזר" הוא בהשתדלות הנעזר, ומשא"כ "מושיע" היינו שהוא לבדו מושיע בלא השתדלות הנעזר (וכמש"כ בשיח יצחק בפי' ברכת אבות).

והנה אמרו חז"ל (ריש תענית) ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח, וא' מהם מפתח תחיית המתים, דהחיים הם רק בידי יתברך לבדו, וא"כ שפיר שייך לשון "מושיע" דוקא בבקשת חיים.

הרב יצחק אייזיק פרלמוטר

יודע כל פעול... ויבין כל יצור... ויאמר...

מכיוון שברכה זו עוסקת בהשפעות על הנבראים שיהיו כתוצאה מגילוי מלכותו ית' הגורמים להשגת מלכותו כפי מה שאפשר, מופיעות בהמשך הברכה שלש דרגות של השגות: ידעיה, הבנה, ואמירה.

שלש דרגות אלו מבטאות את מידת ההשגה של הנבראים בגילוי המלכות. הדרגה הראשונה היא הידיעה, דעת היא ההכרה המוחלטת בעניין בו עוסקת הידיעה, ולכן אף הפשוטים שבנבראים יכירו באופן מוחלט בייחודו של הבורא ית"ש לאור הגילויים שיהיו אז.

הדרגה השנייה היא ההבנה, והיא גבוהה יותר ועניינה היא התפתחות הידיעה והעמקתה, כפי שתמיד ההבנה מעמיקה את הידיעה עצמה, ולכן הגבוהים יותר יבינו שאתה יצרתם. ולכן גם נאמר בהם לשון של יצירה שהיא ההכרה בתהליך שבו הוא פעל אותנו.

הדרגה השלישית היא ויאמר, שהיא הביטוי לקשר בין שנים, לא כהבנה שנעשית רק בשכלו אצלו לבדו, אלא יצירת קשר עם מי שכלפיו נאמרת האמירה, ולכן רק הנשמה שהיא הנדבקת בו יתברך שמו, היא יכולה להגיע לדרגה של הקשר עצמו איתו יתברך שמו ולומר לו וכו'.

הרב יוסף גינסברג

ויאמר כל אשר נשמה באפו

ברית חיים פ"י כל אשר נשמה באפו, בעולם הבריאה, עולם הכסא, שבו שורש הנשמות. וצ"ב לפ"ז מהו "באפו".

ולענ"ל על בנ"א שבעוה"ז. שבארבעים יום של "יצירת" הוולד, עדיין מיה בעלמא הוא ואינו "יצור" בעל צורה, אלא "פעול". ואחר מי יום הוא "יצור", ועדיין הנשמה אינה "באפו" אלא נר [ה' נשמת אדם] דלוק "על ראשו" (נדה ל.). ואחרי שנוולד הנשמה באפו. או אחר כ"ד חדשי הניקה שהגיע לכלל "מדבר", אז יש נשמה באפו, ככפני' ברכות י. שיש חלק שלישי של הנשמה היותו מדבר מכוחה, שהוא נשלח ע"י הניקה. וזה נקרא "נשמה באפו" כאמור וייפח "באפיו נשמת" חיים ויהי האדם לנפש חיה ותרגמו לרוח ממללא ועליו אמרין "ויאמר" כל אשר נשמה באפו.

הרב יצחק ליסיצין

וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך

מה שקבעו לומר כן בברכת הודאה קודם "וכל החיים יודוך סלה", יל"פ בפשיטות, דמבקשים חיים טובים כדי שיהיה את האפשרות שוכל החיים יודוך סלה, (ע"ד זכרינו לחיים, למענך) [ומכאן תביעה לכל ימות השנה להודות

תפילות ראש השנה

ולשבח על חיים טובים שמקבל, שהרי לכן בקשנו חיים טובים בשביל להודות לו סלה, ואיך יבוא בשנה האחרת לשוב ולבקש אם לא עומד בדיבורו.

הרב יצחק אייזיק פרלמוטר

בספר חיים... נזכר ונכתב לפניך

כשבקשנו "וכתבנו" ו"כתוב" משמע שהקב"ה יכתוב בעצמו. וכאן שמבקשים ונכתב לפניך, משמע שאחרים יכתבו לפניו, יל"פ על ב"ד של מעלה, כמש"כ בחיי אדם (קמ"ד ה) שבר"ה אין הקב"ה דן בעצמו אלא ב"ד של מעלה דנין, ומצינו שמבקשים במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות וכו'. ובקדוש, מלבד עושה שלום במרומי הוא [-הקב"ה בעצמו] יעשה שלום עלינו, מבקשים גם יהא שלמא רבא מן שמיא, מב"ד של מעלה. ולעיל שהבקשה היא רק על חיים, מבקשים שהקב"ה יכתוב, כי מפתח של חיים לא נמסר לשליח (תענית ב). משא"כ כאן שמצורף לחיים "ברכה ושלוה", לכך אפשר לבקש נכתב לפניך ע"י ב"ד של מעלה.

הרב יצחק ליסיצין

לחיים טובים ולשלוה

הנה התפילה היא שנזכר ונכתב בספר חיים. ומה הענין להוסיף את הלשון לחיים טובים ולשלוה. ואם כן מוסיפים לא נתברר מדוע הושמט ענין הפרנסה טובה בכפילות.

הרב מנחם כהן

שהחיינו

כשאנו עומדים בתפילה בראש השנה מחשבותינו נתונים על השנה העומדת בפתח ומתפללים שהקב"ה יגזור עלינו שנה טובה ומבורכת וישפיע עלינו כל טוב. אכן בכניסת החג כשאנו עומדים ומקדשים את היום הגדול הזה יום הדין ואנו מברכים ברכת שהחיינו, יש להתבונן שעלינו לתת שבח והודיה דוקא על השנה שעברה עלינו ולהודות לו ית' על כל הטובות שעשה לנו שהחיינו וקיימנו והגיענו לראש השנה והשפיע עלינו טובה וברכה במשך ימי השנה שברגעים אלה הסתיימה. ואחרי שמודים על העבר אז יש מקום לצעוק גם על להבא ולבקש שנה טובה ומתוקה.

הרב יונה טאוכה

שירבו זכויותינו כרימון

רבים הקשו מה שייך להתפלל שירבו זכויותינו כרימון, וכן כתיבנו בספר זכויות, הרי כפי מעשיו של אדם כן הן זכויותיו ומה שייך להתפלל שיוסיפו לו זכויות.

ואפשר לבאר דכיון דעבירה מכבה מצוה (סוטה כא), וכבר כתב רבינו יונה (שע"ת שער א' מ"א) דבעת התשובה יתכפרו העונות ותתעורר זכות המצוה ויעיר נרה, ויפרש בזה קרא (הושע י"ד ג') אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב, דפירוש וקח טוב קח מעשה הטוב שעשינו, דאחרי התשובה תתעורר זכות המצוה שעשה מלפנים. וא"כ זהו שאנו מתפללים שירבו זכויותינו שע"י התשובה ישוּב לנו זכות מצות שעשינו ונכבו ע"י העבירות

הרב אהרן קסלר

מסוד חכמים

חכמינו תקנו לומר תפילה זו שהיא בקשת רשות והתנצלות על אמירת פיוטים בברכות ראשונות על אף שאין מפסיקין בד"כ בברכות ראשונות וענינה לומר שגם פיוטים אלו נוסדו ע"י חכמים ונבונים. לעומת זאת מצינו שבמוסף יום ב' דר"ה לא אומרים תפילה זו משום שאין שם אמירת פיוטים בב' ברכות ראשונות. מוכח לכאורה שיעקר הקפיצא היא רק בהפסקה בב' ברכות ראשונות אבל לא בברכה השלישית. ואף שאיסור ההפסקה הוא בג' ברכות ראשונות יתכן שמכיון שבלא"ה מפסיקים לקדושה ע"כ אין בזה כ"כ דבר פלא שמפסיקים גם לפיוטים.

נפק"מ לדניא מהוכחה זו למנהג בני הישיבות שמדלגים פיוטים בתפילת ר"ה ולפעמים כל מה שמוסיפים בב' ברכות ראשונות הוא רק באמירת "מסוד חכמים". יוצא אם כן שיוצרים הפסק לצורך בקשת הרשות שמסתכמת בס"ה בפיוט של מסוד חכמים. נראה לכאורה שעדיף היה לדלג במצב זה את הפיוט מסוד חכמים ובכך לא להפסיק כלל בב' ברכות הראשונות.

הרב בנימין קנדלר

ישפוט תבל בצדק ולאומים במישרים

בשחרית יום ב' דר"ה אנו אומרים בזא"ז שני משפטים הבאים: "ישפוט תבל בצדק ולאומים במישרים, הקל קדוש" "והוא באחד ומי ישיבנו נפשו אותה ויעש, נורא וקדוש". [והוא חלק מפיוט של ר"ה הקליר שכל דבריו ע"פ קבלה וכידוע שהאריז"ל החשיבם ביותר].

והמתבונן היטב בשני הפסוקים הנ"ל יראה בהם סתירה מיני' ובי' הפסוק הראשון: צדק, מישרים. הרוצה להתבונן במשפטי ד', ויזכה לכך, יראה שהכל בצדק ובמישור ללא סתירות וללא תמיהות.

ומיד אח"כ בפסוק השני, הנהגה שונה לחלוטין: והוא באחד- ומי ישיבנו. הקב"ה שליט בעולמו ומי יאמר לו מה תעשה, רצונו ית' הוא השליט היחיד בכל מעשיו ואינו כפוף לחוקים כל שהם ואינו מתחשב בקושיות שיהיו לאי מי.

דבר זה יבואר עפ"י דברי הרמח"ל בדרך ד' חלק ב' פרק שמיני [וביתר הרחבה ועמקות בספר דעת תבונות סימנים ק"ס-ק"ע] וז"ל: והנה בעיות שרצה הקב"ה בכחית האדם וכו' אלא כפי

תפילות ראש השנה

מעשיו. אך באמת וכו'. נמצאו כגון שני מיני השגחה וכו' ולא תחרב ברוע מעללי בני האדם הנהגת היחוד והשליטה היא העברה על שורת הדין לגמרי בבחינת "חונתי וכו' אשר ארחם, וזהו ענין תקיעת השופר כמו שכתב שם בח"ד פרק שמיני לאחר שמאריך בפרטי המצוה ע"פ מידת המשפט, כתב וז"ל: ואמנם פרט הענין והיחס ולהתקיעת השופר עם המשכת הרחמים תלוי בשרשי ההנהגה ויסודיו ולהתכונן שיתמשש האדון ב"ה מרוממותו להנהיג בשליטת יחודו ולעבור על פשע, וכל זה ע"י מצוה זאת, כשתחבר עמה תשובתם של ישראל כראוי ופרטי כל ענין זה כפי פרטי התקון בדרכיו, עכ"ל, ובה זכינו להבין קצת ענין הקימה מכסא דין וישיבה על כסא רחמים וכונת הפיוט הנ"ל בס"ד.

הרב אבנר צימנט

לותיק ועושה חסד ביום דין

בע"ז ד. איתא שבשעת מלחמה גדול אדונינו רוב כח, ובשעת הדין לא מצאנוהו שגיא כח, פרש"י אם ישגיא כחו יתחייב כולם כליה.

"ותיק" פנמים פירושו חלש, כדקול ברמה (קינה יב) מערוך (ערך ותק) דגרס בגיטין ע. בנים ותיקין, ופירש כרש"י של חלשים. וכ"פ בנפח"ח (שע"ד פ"ו ופ"ד) תלמיד ותיק- שפל. וכן פרש"י ברכות ט: ותיקין- עניים, המשפילים עצמם.

וזש"א כאן שהקב"ה כביכול ותיק- חלש ביום דין ועי"ז עושה חסד.

הרב יצחק ליסיצין

לקונה עבדיו בדין

בשם הגר"ח פינקל ז"ל שמעתי מאבי מורי שליט"א שפירש כמו קונה הכל, שפרושו יוצר הכל, כך הקב"ה נותן לנו עבדיו חיים חדשים בדין, ובכך הוא יוצרנו הלאה. ובאופן אחר י"ל דעם ישראל קרויים עבדיו (ב"ב י). ואנו קניין שלו, כבאבות פ"ו, ובפסחים פז: ישראל שהן בני כושי אחד מארבעה קניינין שקניתי בעולמי וכו' ואתה אמרת העבירים באומה אחרת. וביק"ר ל"ב איתא שישאל ואוה"ע באים ומקטרגים זע"ז לפני הקב"ה בר"ה ולא ידוע מי ניצח. וכשישראל יוצאין בסוכות ולולביהן ואתרוגיהן בידיהן יודעים שישאל ניצחו. ע"כ. נראה שבר"ה יש דין בין ישראל לאוה"ע האם נשאר קנינו של הקב"ה, או יחליפנו באומה אחרת כבפסחים הנ"ל, וישאל נוצחים וזש"א "לקונה או עבדיו בדין" שבר"ה הקב"ה קונה אותנו דווקא להיות קניינו - עבדיו מתוך כל האומות.

הרב יצחק ליסיצין

ומחול לי על כל עונותי ועל כל עונות אנשי ביתי

בנוסח שבשעת הוצאת הס"ת שמבקש מחילה גם על עונות אנשי ביתו, יתכן ע"פ דברי הגמ' בשבת (נד:): כל מי שאפשר לו למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו. ופירש"י שנענש על עבירות שבידן. ולפ"ז י"ל דבקשת המחילה אינה במקומם, אלא מבקש הוא עבור עצמו כדי שלא יענש ח"ו כשלא מיחה, וא"כ לשון הבקשה ותמחול לי, מוסב גם על ההמשך שמבקש מחילה לעצמו על חטאי ב"ב.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

שומע קול שופר ומאזין תרועה

ויש להבין מפני מה אמר **שמיעה על תקיעה**, - והאזנה על תרועה?

ונראה הדנה כתיב "יום תְרוּעָה" - ותרגם אונקלוס: "יום יבבא", כדכתיב באימיה דסיסרא: "ותיבב אם סיסרא", ומפרש בגמ' גניחה - ויללה: (ר"ה דף ל"ד ע"א). נמצא ד'תרועה' הוא לשון 'שבר וצער'.

ומאידך גיסא מצינו 'תרועה' לשון שמחה כדכתיב (איוב ח' כא) "עַד יִמְלָה (ימלא) שְׁחוֹךְ פִּיךָ וּשְׂפָתֶיךָ תְרוּעָה". וכן כתיב: (תהלים ל"ג ג') "שִׁיר לַיהוָה קִדְשׁ הַיְיָבוּ גִן בְּתְרוּעָה" וכן כתיב: (שמות ל"ב יז) "אֵת קוֹל הַעָם בְּרָעָה" וגו' ותרגם יונתן: "ית קל עמא פד מִיַּנְבִּין בְּחֻדָּא". וכתב ב'פירוש יונתן' (שם) 'יבבא של שמחה'. ע"כ. וכן כתב הרס"ג דאחד משטעמי התרועה בר"ה דכתיב: "תרועת מלך בו" שממליך את הקב"ה ביום בריאת העולם. ותרועת ההמלכה היא ודאי 'תרועת שמחה'.

הרי לן שאותה 'תרועה בר"ה' ואותו הניגון עצמו כולל תרתי דסתר: מצד אחד 'שבר ויבבת תשובה'. ומאידך 'שמחה בהמלכת בורא עולם בר"ה'.

והנה פירוש תיבת מִאֲזִין כתב רש"י (שמות טו, כו) "והאזנת למצוותיו"- תטה אזנים לדקדק בהם. עכ"ל. ולכן נאמר על 'תרועה' שהיא שתי מחשבות סותרות זו את זו. 'מאזין תרועה' - **הטיית האוזן לדקדק בהם**.

ולכך חותם "מִמְאִזִין תְרוּעָה וְאִין דוֹמָה לָךְ". שרק הקב"ה יכול להבין שתי מחשבות הסותרות זו לזו מתוך 'תרועה אחת'. ואילו על 'תקיעה' שמשמעותה אחת גרידא. נאמר רק 'שומע קול שופר'.

הרב מ. הכהן שפירא

שומע קול תרועת עמו ישראל

החת"ס בדורות עמד מדוע הנוסח בברכת השופר לשמוע קול שופר, ואילו במטבע התפילה הנוסח הוא שומע קול תרועת עמו ישראל ולא שופר. ויתכן עפ"י מה שידוע בשם מרן הגרי"ז לבאר מהו אשרי העם יודעי תרועה שהתקיעה בשופר היא כמין תפילה.

וא"כ נמצא שבשופר יש את מצות התורה לשמוע קול השופר, וענין התפילה שבתקיעה והוא הנרמז בידועי תרועה, ויתכן שזהו כוונת חז"ל לרמז שבמטבע התפילה לחתום בלשון תרועת עמו ישראל.

הרב מנחם כהן

תפילות ראש השנה

ויכירו כח מלכותך

נראה ש"ויכירו" אין הכוונה לעצמם, כמו יכירו וידעו כל יושבי תבל בעלינו לשבח, אלא כמו ביבמות (מז). יכיר יכירו לאחרים. כך כאן, וייראוך עם שמש מבקשי פניך, שמבקשי פניך יהיו "יראי" שמים, וכיון שכל אדם שיש בו יר"ש דבריו נשמעים (ברכות ו:), לכך הם יכירו לאחרים את כח מלכותך. [כדמצינו באשרי, כבוד מלכותך יאמרן]. וכן ההמשך הוא לאחרים, וילמדו תועים בינה, וימללו את גבורתך, [וזהו כבסיום הפס' הנ"ל "וגבורתך ידברו", וזכרים שם שוב ב' דברים אלו, להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו].

הרב יצחק ליסיצין

ויצהלו איים במלכך

ידועים דברי הגר"א שביאר החילוק בין מלך למושל, שמלך הוא ברצון העם ומושל הוא בכפייה, ולפ"ז יתבאר שע"י שיצהלו איים במלכך, כלומר שהגויים ישמחו במלכותך, אז יקבלו עול מלכותך עליהם וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

היום הרת עולם

באבודרהם עמד שהרי היום נולד העולם והריון הוי שלב של קודם הלידה עי"ש. והוה להרבה דינים נקטינן בניסן נברא העולם כגון ברכת החמה אלא שכבר תירצו הראשונים שחלוק הבריאה בפועל לבין עלה במחשבה. ועל דרך זה יש להמתיק שאין זה יצירת ממש של העולם רק על משקל עלה במחשבה ועי' וברבינו בחיי כד הקמח כתב לפרש שבא לרמז כאשר הרה היושבת בסכנה.

הרב מנחם כהן

היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים

בפשוטו יצורי "עולמים" משמע מחוץ לעוה"ז, והכוונה לעולם המלאכים שכתב הרמב"ם (פ"ב מ"סוה"ת ה"ג) שהם ג"כ "צורות", ואפשר לקרותם "יצורי", ושייכים להיום הרת עולם הזה, כדחזינן שנבראו בששת ימי בראשית (ב"ר ג' ח').

ואולי יל"פ עוד, כדמצינו (יבמות יז): אשת אחיו שלא מיה "בעולמו", דהיינו שמי שנטר לפני שנולדת, לא היה ב"עולם" שלי, אלא ב"עולם" אחר. נמצא שבששת אלפי שנות העוה"ז, יש הרבה עולמות, וכך נאמר בקהלת א' י' יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא, [ובאמת] כבר היה "לעולמים" אשר היה מלפנינו. וכן בתהלים ע"ז ו', ח'. וכן כאן יתפרש שיעמיד במשפט גם את כל היצור שמתחילת הבריאה, כי יש ממעשיהם שעשו בחייהם, תוצאות במשך כל שנה ושנה, לטוב או למוטב. וזה משנה את דרגתם בעולם האמת. ולפ"ז ניהא טפי שגם על יצורי עולמים קאי ההמשך "אם כבנים וכו'. ועי"ע ברכות י. שדר בחמשה עולמים ואמר שירה, במעי אמו... יצא לאוויר העולם וכו'. מבואר שחמשה מצבים שונים קרויים חמשה עולמים.

הרב יצחק ליסיצין

אם כבנים אם כעבדים...

יש לבאר הספק אם כבנים אם כעבדים עפ"ד הגמ' [קידושין לו א'] [בנים אתם לה אלוקים - בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים בנים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, ולפ"ז יש לומר שאין אנו מחזיקים עצמנו כצדיקים שנוהגים מנהג בנים, ועי"כ אנו אומרים אם הלכה כר"מ אז אנו כבנים, ואם הלכה כר"י אנו כעבדים.

ובביאור הספק אם הלכה כר"מ או כר"י י"ל דבשו"ת הרשב"א [ח"א סי' קצד] מבואר שהלכה כר"מ, וכותב שם "ואע"ג דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קא דייק" ולפ"ז י"ל לומר דהספק האם נימא דהלכה כר"י כמו דקי"ל בכ"מ [כ"מ בערובין מו:] או דנימא כיון דקראי קא דייק הלכה כר"מ.

[ודרך אגב, יש להביא מקור לדברי הרשב"א שכיון שסמיע קראי לר"מ זה סיבה לפסוק כר"מ, מדברי הגמ' בנדה (מט). "מהו דתימא מסתברא טעמא דר"מ דקא מסייע ליה קראי קמ"ל" עיי"ש].

הרב אהרן הכהן פרידמן

גמר חתימה טובה

מנהג ישראל בעשיית לברך בנוסח "גמר חתימה טובה", ולכאוי יש קצת סתירה לזה, דהרי בכל עשיית אנו מבקשים אבינו מלכנו כתבינו וכו' וכן בנוסח התפלה "וכתוב לחיים טובים" ועוד, ורק בנעילה מבקשים "חתימינו", וצ"ב.

ומרן הגר"ח ק שליט"א כתב לן בזה, "בנעילה גמר החתימה", עכ"ד, ומשמע לכאוי דבכל העשיית שמבקשים בנוסח חתימה, הכוונה בעצם לחתימה ולא לחתימה דהרי כבר כתובים ועומדים, אלא דנוסח חתימה נקבע רק בנעילה שהיא עיקר וגמר החתימה, ולכן שפיר נוסח המנהג "גמר חתימה טובה", שזהו לפי האמת שכבר נכתב.

ואשר יש לעורר - מענין לענין שלא באותו ענין - דאף למנהגיו שאומרים "אשמנו בגדנו" וכו' רק פעם אחת (הן בסליחות והן בנוסח יו"כ פ"קטן), דלכאוי הנוסח "אשמנו מכל עם, בושונו מכל דור וכו'" שנקבע בין כל אשמנו וכו', זה לכאוי אין סיבה לדלג ויש לאומרו כשאר נוסח הסליחות, וכן כתב לן מרן הגר"ח ק שליט"א.

הרב יצחק אייזיק פרלמוטר

שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו...

הסיבה להקדמת פסוקים אלו נראה דהוא מיוסד על הגמי' ברכות ל"ב. דרש ר' שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל ויליף לה ממשו, וכמו דאומרים פסוקי דזמרה קודם התפילה אומרים קודם הסליחות. ובלבוש משום דדימו הסליחות לא' מהתפילות הקבועות וע"כ אומרים אשרי במקום פסוד"ז ו"ג מידות והסליחות במקום שמו"ע ואח"כ אומרים קדיש תתקבל.

אולם סדר הפסוקים צריך תלמוד, ואחר העיון אפשר ללמוד כמה דברים. ולא באתי לבאר כל הפסוקים אולם ברובם יש לבאר המשכיות וענין הפסוקים. בתחילה מסדרים הפסוקים אשר נאמר בהם השתחוואה משום דמעיקר התפילה היא הכניעה והיראה כמבואר ברכות ל: אין עומדים להתפלל אלא מתוך כבוד ראש ופירש"י הכניעה וברבנו יונה שם צריך שישב באימה והכניעה כדי שתהא תפילתו רצויה. וטעם הכריעה הוא לקיים האימה וההכניעה כמב' בתו"י (ברכות ו: ד"ה כשהוא) וכן פירש"י (לד: בטעם שכה"ג כורע בסוף כל ברכה והמלך בתחילה וסוף דכל מה שהוא גדול יותר צריך להכניע עצמו יותר. [ואולי לא רצו לתקן כריעה ממש. ע"פ הפוסקים שאין להוסיף על חמש כריעות שתיקנו חז"ל אפי' בשאר תפילות שאינם תקנה ע"י ביאור"ג נ"ו ס"ד].

אח"כ אומרים פסוקים שכתוב בהם ברוך, אתה, ה', ואח"כ הגדול, הגבור, והנורא, דהא איתא בברכות (לג: דאפי' הני תלת אי לאו דאמרינהו משה באורייתא ואתי אנשי כה"ג ותקינהו בתפילה לא הוה מצינן למימר, והיינו דאע"ג דעזוז נמי כתיב בתורה אבל אינו כתוב בצורת סידור שבחו של מקום אסור, משום דנראה כמו שסיים שבחו של מקום. וע"כ אף שמשו אמרו בתורה אינו מספיק להתיר דלא מוכח שהוא סידור שבחו אלא משום אכנה"ג דתקינהו ליה בתפילה דמותר אפי' בסידור שבחו, והיינו שהוא כולל הכול, ואינו מיעוט בשבחו שהוא יסוד כל השבחים. ואפי' קודם שהיה נוסח מסודר ג"כ היה להרבות בשבחו של מקום כמש"כ הר"מ בפ"א תפילה ה"ג וכך היה הדבר מימות משה עד עזרא אם היה רגיל מרבה בתחינה ובקשה, מבואר דמאריך בתפילתו נאמר על תחינות ובקשות ולא על שבחו של מקום. וע"כ אומרים הפסוקים שנאמר בהם גדול גיבור ונורא.

הרב חיים לייב בלאט

עושה צדקות עם כל בשר ורוח

בפשטות משמעות "בשר ורוח" הוא לכל בריה ובריה. ועוד יש לפרש ד'בשר' קאי על הגוף ו'רוח' קאי על הנשמה. והנה כשהאדם חוטא ר"ל, הוא חוטא גם בגופו וגם בנפשו ועל ידי כך נתחייבו שניהם בדין, (סנהדרין צא: "אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד", ע"ש במשל שהגמי' הביאה שם) וכשמקבל הקב"ה תשובת החוטא הוא מרחם גם על גופו של החוטא וגם על רוחו שלא לכלותם. וז"ש 'מרבה מחילה לחטאים וסליחה לפושעים' ובכך - 'עושה צדקות עם כל בשר ורוח'. ועד"ז גם מתבאר מש"כ "הנשמה לך והגוף פעלך, חוסה על עמלך".

ועוד י"ל באופן אחר דהנה יש חטאים שנובעים מחומריותו של האדם ומכח גופו כמו חטאים הקשורים לתאוה, ויש חטאים שנובעים מחלק ה'רוח' שבאדם כמו כעס וגאווה, וכן כתב האבן עזרא בקהלת (ג, ז) שהנפש הבהמית, השוכנת בכל בעל גוף, היא המתאוה לאכול ולשמוח ולחשוך. והרוח הוא נפש בעלת ההרגשה המבקשת שררה וגדולה וכן ממנו נובעת הכעס, וכמ"ש שם פסוק ח-ט "טוב אורך רוח מגבה רוח. אל תבהל ברוחך לכעוס" וגו'. והקב"ה עושה צדקות לכפר גם על החלק הגשמי של האדם וגם על החלק הרוחני.

הרב משה חיים לייטער

כהודעת לענו מקדם

'ענו' הכוונה למשה רבינו שנקרא ענו כמ"ש (בהעלותך יב, ג) "והאיש משה ענו מאד מכל האדם" וגו'. ויש לשאול מדוע משה רבינו מכונה בתפילה זו בשם 'ענו' ולמה לא הוזכר שמו?

ונראה לפרש דהנה הקב"ה הודיע י"ג מידות הרחמים כדי שעם ישראל יוכלו לזכות על ידן לסליחה וכפרה. והנה ראוי היה שיתגלה הסוד של הי"ג מידות ע"י משה רבינו, שעליו נאמר שהיה ענו מכל אדם, ופ' רש"י על פסוק זה 'שפל וסבלן', כלומר היה מעביד על מדותיו ומוחל על עלבונו (שהרי פסוק זה נאמר אחרי שמרים דיברה עליו לשה"ר), ובזכות זו זכה שעל ידו יתגלה הסוד איך לרצות להקב"ה שיעבור על מידותיו כביכול ויכבשו רחמיו את כעסו. וז"ש 'כהודעת לענו מקדם' לרמוז כי דוקא ע"י ענותנותו זכה לדעת ולהודיע על ידו הי"ג מדות של רחמים.

הרב משה חיים לייטער

אשמנו...

כתב הרמב"ם בריש הל' תשובה, כיצד מתודה, אומר אנא ה' חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה. זה הוא עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח.

ומבואר דבעיקר הוידוי יש ג' חלקים: הזכרת החטא לפניו, החרטה והבושה במעשה, הקבלה לעתיד. וצ"ב שבכל נוסח הוידוי שאנו אומרים יש רק את החלק הראשון, ואף שמאריכים בו והר"ז משובח כד' הרמב"ם, מ"מ עיקרו של וידוי לא יוצא בזה. ואמנם הבושה והחרטה רמוזים בסוף הוידוי שבתפילות יוה"כ, "הרי אני לפניך ככלי בוש וכלימה", [וייתכן דגם הקבלה לעתיד רמוזה שם במ"ש "יה"ר שלא אחטא עוד"]. אך עדיין תימה שאינו בעיקר הוידוי וגם דראוי להאריך גם בענין זה של הבושה והקבלה, כמשמעות דברי הרמב"ם דהמשובח נאמר על כל חלקי הוידוי. [דמש"כ הרמב"ם כל המרבה להתוודות הרי"ז משובח הוא כדעת ראב"י ביומא פו: שעבירות שהתודה עליהן כבר אם חוזר ומתוודה עליהן כ"ש שהוא משובח, ע"ש. ולפי"ז מ"ש המרבה להתוודות, הוא ריבוי הוידויים על אותו עוון. אכן מ"ש ומאריך בענין זה הוא על אריכות בתוכן הוידוי].

סרנו ממצותיך וממשפטֵיך הטובים ולא שוה לנו

מ"ש 'ולא שוה לנו', פ' מה שסרנו מדרך התורה והמצוה ובחרנו בדרכים אחרות. כעת בשעת הודוי אנחנו מכירים ומודים שבחירתנו להרע לא היה שוה לנו ולא הרווחנו מעזיבת התורה כלום. ואדרבה רק הפסדנו מזה כי החלפנו בעולם חולף עולם עומד לעד לעולם.

עוד שמעתי בשם ראש הישיבה דטלז הג"ר אליהו מאיר בלוך זצוק"ל לפרש 'ולא שוה לנו' הכוונה שהחטאים והעוונות שעשינו לא היו מתאימים ושוים לנו, כלומר שהאדם מתפלא על עצמו איך הוא שנברא בצלם אלקים מסוגל להשפיל עצמו במעשים כאלו.

הרב משה חיים לייטער

בשתי ונכלמתי להרים פני

עזרא הסופר אמר לפניך אלוקי בשתי ונכלמתי להרים אלוקי פני אליך כי עונותינו רבו וגו'. ופשטות לשון הפסוק משמע שמדובר בעבירות חמורות, וכן מבואר להדיא להמעין בספר עזרא פרק ט'. אך במסילת ישרים (באמצע פרק י') הביא פסוק זה על אדם שחסר לו בשלימות מדת הנקיות וז"ל שם "כי באמת רק מי שינקה לגמרי מכל נדנדו חטא ועוון הוא הוא הראוי לראות את פני המלך ה', כי זולת זה אין לו אלא לבוש והלכלם מלפניו, וכמאמר עזרא הסופר אלוקי בשתי ונכלמתי להרים אלוקי פני אליך" עכ"ל. והדברים נוראים למתבונן בהם.

הרב בן ציון רוזנבוים

מי שענה ליצחק בנו כשנעקד על גבי המזבח

בסדר הסליחות אומרים בכל יום הפיוט "מי שענה". הבית השני בפיוט הוא "מי שענה ליצחק בנו כשנעקד על גבי המזבח הוא יעננו". ולכאן ק' מה ביקש יצחק כשהיה ע"ג המזבח ובמה נענה? (ואדרבה בכל המדרשים מצינו שהלך בשמחה לעקידה.)

והנה בפיוט עקדה (מרבינו שלמה אבן גבירול) ליום ה' של עשי"ת אומרים "קפץ לבכות כפר אשכול, -יצחק-) ראותו אביו - (אברהם-) נשכל שכול. מפורש כוונתו שיצחק בכה בשעת העקידה על אביו שיהיה אב שכול. ועפ"ז נראה לומר שזוהי כוונת הפייטן ב"מי שענה", שהרי ענו ליצחק ואביו לא נהיה שכול.

ונראה דלכן נקט הפייטן בבית זה "מי שענה ליצחק בנו", דרק כאן בכיו של יצחק היה מחמת אביו ובזה נענה. ומשא"כ ביעקב ויוסף שנענו בדברים נפרדים.

הרב מנחם ברגמן

טור טומאתנו ולמאור תורתך עינינו גל

יש לבאר ע"פ דברי הזוהר המובא באור החיים הקדוש פרשת ראה על הפסוק (יב, כח) "שמור ושמעת" דמי שהוא בעל עבירות שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא כי שערי פתחי ההבנה בדברי תורה הם הם הקושיות שיעמדו בפני האדם והם סוד הקליפות המתהווים מעבירות האדם וכו" ע"כ.

ולכן אנו מבקשים מהקב"ה שיטהר אותנו מטומאתנו שנגרמה ע"י עוונותינו, ועל ידי זה נזכה ל"ולמאור תורתך עינינו גל" - שיפתחו בפנינו שערי תורה ויאיר עינינו בתורתו.

הרב משה חיים לייטער

כי לכל העם בשגגה

אחר כל נדרי אנו מזכירין הפסוק ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, ולכאן צ"ב טובא, דהאי קרא קאי אשגגת הוראה דהוי שגגה לכל העם, אולם לכאן ל"ש האי קרא ביוה"כ, דוכי לכל העם בשגגה, והרי רבו המורדים והפושעים ב' וצריך לפרש, דבשבת סט. איכא למ"ד ודהכי קיי"ל דשגג בכתר אע"פ שהזיד בלאו מביא קרבן, ומבואר בזה, דהגם דיודע האיסור כיון דאינו יודע חומרת האיסור מיחשב שגגה, וה"נ הגם דיש שחטאו במזיד, אכן לא יודעים הם עוצם וגודל מידת עוון, וע"ז גופא אנו מבקשים מחילה לעוונותם, כיון דאין הם יודעים מידת עוצם המרידה, וכי לכל העם בשגגה.

הרב חיים יצחק ויזל

ברוך שם כבוד מלכותו

נהגו לאומרו בקול, והוא מההנהגות המיוחדות של יוה"כ כדי להדמות למלאכים, [כגון ללבוש בגדי לבן ויש נוהגים לעמוד על גרליהם כל זמן התפילות].

ושמעתי מהגאון רבי אריה פינקל שליט"א מר"י מיר לבאר הדענין להדמות למלאכים הוא כדי שנהיה במדרגה גבוהה ונפחד יותר, וכדמצינו בפיוט "ונתנה תוקף" - ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין. ועי' ב"אור ישראל" ז' להגרי"ס זצ"ל שפחד ושברון הלב הוא היסוד הראשי להיות מגן על האדם בשעת הדין, וזהו כוונתם ז"ל (ר"ה טז): כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך

השפתי כהן ביאר דעב הינו ענן כבד שגם אחר שמתפזר נשאר רושם, וענן הינו ענן קל שכשמתפזר לא נשאר כלל רושם. וצ"ב, דאנו מבקשים מחה והעבר פשעינו וחטאותינו, וביאר השפתי כהן דמחה פי מחיקה שנשאר רושם, והעבר פי מחיקה בלא רושם, ושניהם קאי אחטאים והפשעים.

וצע"ט דהיאך אנו מתפללים דיסיר לגמרי הרושם של פשעינו, הרי הכתוב צווח נגדינו ואומר ומחיתי כעב פשעיך שנשאר רושם. ועויל"ע מש"כ ברוקח דהא דכתי' לפני ה' תטהרו, פירוש, דאם תעשו תשובה אזי לפני ה' תטהרו, וקשה, דהרי הא דהעובר על ל"ת תשובה תולה ויוה"כ מכפר, ילפי לה מהאי קרא, ולכאן הראיה מהא דיום הזה מכפר בתנאי דלפני ה' תטהרו, דהיינו שתעשו תשובה, ודלא כביאור הרוקח, דלפירושו הפירוש דיהא לכם טהרה, ולדבריו היכן מבואר בקרא דלא סגי ביוה"כ.

ונראה, דעושה תשובה מיראה דזונות נהפכות לשגגות, וכיון דנהפכות לשגגות אזי מחיתי כענן חטאותיך, וזהו תורף מה דתשובה תולה ויוה"כ מכפר, ואה"נ דבתשובה מאהבה מוחלין לו מיד, וע"ז אנו מבקשים שיסיר לגמרי הפשעים אחר שעשינו תשובה, וביאורה"ד, דכנודע בעבירה ישנו שני חלקים, הא', מה שבעבירה מרד בה, והב', מה שנוצר בזה פגם בהנפש, ויתכן דתשובה מועלת רק על דבר מה שמרד, אך לא נתקן בזה הנפש החוטאת, וזהו מה דנהפך לשגגות, דהיינו כשגגות שאין בזה מרידה רק פגם הנפש, ובזה כח יוה"כ לתקן הנפש, ומה"ט עבר על מ"ע ושב מוחלין לו מיד כיון דאפשר דאין בזה פגם בהנפש, ולפי"ז י"ל, דהילפותא מרישא דקרא, דלכאן צ"ב למה לא הוזכר דיוה"כ מכפר על פשעותיכם, אלא הביאור הוא דע"י תשובה נהפך הכל לחטאותיכם, ודממילא יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם, ומינה דתשובה תולה ויוה"כ מכפר, וכן מבואר בהא דאנו קורין בתפילה כי לכל העם בשגגה, הגם דיש שחטאו במזיד, מ"מ כיון דעשו תשובה הוי לכל העם בשגגה.

הרב חיים יצחק ויזל

מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו

הנה חטא הוא שוגג, והרי יוה"כ מכפר גם על הזדונות, וא"כ היה ראוי לומר מכל פשעיכם וכו', ועיין בקובצה"ע "ביאורי אגדות" ס"ח ד' מש"כ ליישב בזה. ונראה דאיתא במס' ב"מ לג: מאי דכתיב הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם - הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות, משום ששגגת תלמוד עולה זדון, ולבית יעקב חטאתם - אלו עמי הארץ, וכתב רש"י ד"ה ולבית יעקב: שאר העם, שזדונות נעשות להם כשגגות. ע"כ.

והנה בגמ' ברכות יט. איתא אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה. וא"כ נמצא שת"ח שחטא אינו מחכה ליוכ"פ כדי לחזור בתשובה, אלא שב מיד, ולעומת זה שאר העם שאינם ת"ח ואינם שבים מיד, והרי אצלם הזדונות נעשים כשגגות, נמצא שיוה"כ מכפר להם על שגגותיהם. אלא דיש להעיר ע"ז ממש"כ הרמב"ם (פ"א ה"ד מהל' תשובה). שכשעבר על מצות לא תעשה, תשובה תולה ויוה"כ מכפר, וע"ז נאמר כי ביום הזה יכפר וכו' מכל חטאתיכם וכו' תטהרו. וא"כ קשה שגם הת"ח שעבר על ל"ת צריך את כפרת יוה"כ למרות שכבר עשה תשובה מיד.

ונראה דכשהת"ח עושה תשובה מיד לאחר החטא מתכפר לו החטא באופן חלקי, ושוב אינו נחשב לו למזיד, ומה שנצרך ליוה"כ הוא כדי להשלים הכפרה, וכן נראה מדברי השע"ת ש"ד ח' טז: ובזה יתבאר היטב מה שאומרים בליל יו"כ פ' הן יעביר זדון למשוגה כי לכל העם בשגגה."

הרב אברהם ישעי' פרידליס

קדשנו במצוותיך...

נוסח זה הוא ממשבט ברכת היום שבכל שבת ומועד, אכן נראה שביה"כ הוא המשך של בקשת המחילה שפתחנו בה, "מחל לעוונותינו... מחה והעבר פשעינו... קדשנו במצוותיך...". והוא עפ"י מה שכתב החינוך (מצוה שיג) בשרש מצות עינוי ביוה"כ, לפי שהמאכל והמשתה וכו' יעוררו החומר להמשך אחר התאוה והחטא, ויבטלו צורת הנפש החכמה מחפש אחר האמת שהוא עבודת האל. ואין ראוי לעבד ביום בואו לדין לפני אדוניו, לבא בנפש חשוכה ומעורבבת במחשבות החומר, שאין דנין את האדם אלא לפי מעשיו שבאותה שעה. על כן טוב לו להגביר נפשו החכמה, ולהכניע החומר לפניו באותו היום הנכבד, למען תהיה ראויה לקבל כפרתה. עכ"ל. נמצא דהתנאי לכפרה הוא "קדשנו במצוותיך", ע"י שהגוף יתקדש במצוות ויזדכך ממחשבות החומר, והלב יהיה טהור לעבודתו, אז יוכל לזכות ולקבל כפרתו.

הרב צ. גלעזר

אתה חופש כל חדרי בטן ובוהן כליות ולב

בפשטות הוא המשך לפתיחה "מה נאמר לפניך... כל הנסתרות והנגלות אתה יודע". אמנם יתכן דמלבד זאת נרמזה כאן הקדמה אחרת לוידוי, והיא מצד התשובה שקודמת לוידוי, וכדברי הר"ן בדרוש העשירי דעיקרה בלב, וז"ל... ראשונה אמר "השבבות אל לבבך" כלומר שתהרהר תשובה בלב אבל לא תשלימנה עדיין שתעשנה בפועל. ואחר תתחזק להשלימה, וזהו שאמר "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו'".

ועי' בפסיקתא (פמ"ה, ט) וכו"ה ברוקח (הל' תשובה יט) - גדול כוחה של תשובה שכיון שאדם מהרהר בלבו לעשות תשובה, מיד עולה ועומד לפני כסא הכבוד. וביאר בכוכבי אור (ח"ב סי' סא) דהחלק היחיד בתשובה שנעשה ללא סיוע ממרום הוא ההתעוררות לעשות תשובה שהיא בכח בחירתו, [רק אחרי שמתעורר מסייעין אותו, עי' שבת קד. ומנחות כט:], ולכן יקר הוא בעיני ה' והרהור זה מיד עולה לפניו. אמנם כתב שם דפשיטא דלא קאי על מחשבה ראשונה מקופיא אלא איירי במחשבה מעומקא דלבא שמוסכם בלבו לשבו.

הרב צבי יוספי

ועל חטאים שאנו חייבים עליהם עולה...

עולה, חטאת, קרבן עולה ויורד, אשם ודאי ותלוי, מכת מרדות, מלקות ארבעים וכו'. לפו"ר נראה דהסדר הוא מן הקל אל הכבד, וצ"ע דלכאן קרבן עולה ויורד קיל טפי מחטאת כיון דיכול להביא מנחה ועוף וי"ל.

הרב יואל יוזעף

ומה שחטאתי לפניך מחוק... אבל לא ע"י יסורים וחליים רעים

צריך להבין, הרי ברמב"ם (פ"א ה"ד מהל' תשובה) מבואר דעבירות חמורות שיש בהם חיוב כריתות ומיתות ב"ד, תשובה ויוה"כ תולין, ויסורין הבאים עליו גומרין לו הכפרה. עכ"ל. וא"כ קשה דהרי בסדר הוידין שאומרים לפני כן מתודים גם על חטאים שיש בהם כריתות ומיתות ב"ד, וא"כ איך אפשר שלא יהא זה ע"י יסורים וחליים והרי הם גמר הכפרה.

ונראה דהנה המנ"ח (מצוה שס"ד) מחדש דהא דתשובה לחוד אינה מועילה בעבירות חמורות, היינו דוקא בתשובה מיראה, דאין זו תשובה גמורה, אבל בתשובה מאהבה דזדונות נעשים לו כזכויות, (עי' יומא פ"א:) אפילו על החמורות מועיל תשובה לבד בלא יסורים כיון דנעשים כזכויות, א"כ למפרע הוה להו מצוות. עכ"ל. ולפי"ז י"ל דזוהי הבקשה שנזכה לעשות תשובה מאהבה, ובזה אין צורך כלל ביסורים לכפרה.

עוד י"ל ע"פ הגמ' ערכין טז: דאיתא שם עד היכן תכלית יסורין אפי' הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים. ע"כ. וכתב ב"יסוד ושורש העבודה" (ש"א פ"ו) דיסורים אלו הם כדי למרק עונו ולהפרע ממנו מעט מעט וזהו מחסדי ה'. וכ"כ שם המהרש"א. ולפי"ז י"ל דעיקר המכוון בבקשה זו שלא יהא מחיקת החטא ע"י יסורים וחליים רעים.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

וחתום לחיים טובים כל בני ברייתך

צ"ב מה שבתפילת נעילה מבקשים וחתום על כל ישראל, אף שלא ברור שכולם אכן חזרו עתה בתשובה, והרי עיצומו של יום מכפר רק לשבים. י"ל דהנה אומרים שם בתפילה "ורוצה אתה בתשובת רשעים ואין אתה חפץ במיתתם", ולכן בעת נעילת שער מבקשים עבורם ג"כ חיים כי יתכן שבעתיד יחזרו בתשובה ושב ורפא להם.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

ברכת השנים

שלוחה בזאת לכל הרבנים הגאונים שליט"א
אשר טרחו ועמלו בעמלה של תורה להעלות מדבריהם
לפני מלכי רבנו, על שולחן גבוה "עומקא דפרשה" - במשך שנת תש"ע

הרב שבתי אולמן הרב אלקנה אוסטרן הרב מרדכי שלמה אורדנטליך הרב חיים משה אורצעל הרב יהושע אושינסקי הרב יהושע אייזנשטיין הרב ידידיה אלבו הרב יחיאל מכאל אלטמן הרב יעקב ארונוביץ הרב יוסף בוגרד הרב יהודה בויס הרב אורי שרגא בייפוס הרב יוסף חיים בירנבוים הרב חיים ליב בלאט הרב שמואל בלוך הרב ג. בר-חן הרב מנחם ברגמן הרב שמואל ברגמן הרב חגי יהונתן ברוידא הרב יוסף חיים ברון הרב יהושע ברוק הרב י. א. ברייזקר הרב חנוך גבהרד הרב בנימין גודמן הרב אברהם גוטל הרב מרדכי גוטליב הרב יצחק גולדשטוף הרב יוסף גינסברגר הרב אלקנה גלעזר הרב הלל גלר הרב אפרים גרבר הרב לוי גרוסברד הרב ישראל גרטנר הרב יחזקאל גרינהויז הרב אברהם גרינוולד הרב אילן גרינוולד הרב יוסף שלמה גרינוולד הרב מנחם גרפל הרב אי"ש דומב הרב שמואל חיים דומב הרב אליעזר דונט הרב משה דנציגר הרב יונה הוכברגר הרב שמחה הולנדר הרב דוד אהרן הופמן הרב יעקב ישראל הופמן הרב שלמה הופמן הרב אליעזר היון הרב דב הלר הרב משה הסגל הרב חנניה הסגל הרב ישראל הר כסף הרב שמעון וולך הרב חיים יצחק ויזל הרב אברהם וינברג הרב יוסף דוד וינגרטן הרב מנחם וינטר הרב ישראל וינמן הרב משה וינר הרב יוסף ויסברג הרב רפאל ונדרולדה הרב מאיר זילברמן הרב שמואל חלופסקי הרב יונה טאובה הרב יואל טויב הרב מרדכי טורק הרב יחזקאל טרופר הרב יואל יוזעף הרב צבי יוספי הרב אליהו כהן הרב חנוך כהן הרב מנחם שמואל כהן הרב נפתלי כהן הרב פינחס כהן לויין הרב ראובן כהן הרב ראובן יששכר כהן הרב שלמה זלמן כהן הרב יהודה כץ הרב אשר לוי הרב משה לוי הרב יצחק לויין הרב עובדיה לוינגר הרב ש. ליבוביץ הרב יחזקאל ליבערמן הרב משה חיים לייטער הרב יצחק ליסיצין הרב יחיאל לשינסקי הרב יעקב לשינסקי הרב אשר מאיר הרב שלמה מילר הרב מאיר מנדלסון הרב יעקב מצגר הרב אהרן מצרפי הרב יצחק מרגליות הרב משה אלעזר מרק הרב אהרן נוביק הרב שאול נויגרשל הרב מבי נוימן הרב משה עזריאל נויפלד הרב אהרו סולברג הרב ששון סולטן הרב אברהם מרדכי סלומון הרב חיים סנדומירסקי הרב יחזקאל סנדומירסקי הרב יהושע עלזאס הרב חיים אלכסנדר עקשטיין הרב אליעזר פוזן הרב אליהו פופוביץ הרב פינחס מ. פיין הרב יצחק זאב פיש הרב יעקב פישר הרב נתן פלד הרב יצחק פלדמן הרב שרגא פפנהיים הרב שלמה זלמן פרבשטיין הרב רפאל פרוש הרב אי"ש פרידליס הרב אהרן פרידמן הרב אלימלך פריליך הרב יהודה פרלמוטר הרב יצחק א. פרלמוטר הרב סיני פרלמוטר הרב נחמיה פרנקל הרב מרדכי פרצוביץ הרב אבנר צימנט הרב שמשון רפאל קולמן הרב שמואל קונשטט הרב מיכאל ברוך קופר הרב משולם קלרברג הרב אי"ש קמפה הרב בנימין קנדלר הרב אלחנן בונים קנטור הרב חיים צבי קניגסהפר הרב אהרן קסלר הרב אריה אברהם קצבורג הרב צבי יהודה קראוס הרב זאב קרויזר הרב ישראל ש. קרויזר הרב שמעון קרויס הרב בנימין ברוך קרלנשטיין הרב אברהם דוב קרמור הרב יצחק קרמור הרב ישראל אריה ראז הרב נפתלי הערץ רבינא הרב חיים רבינוביץ הרב מאיר רבינוביץ הרב צבי רבינוביץ הרב חיים רבינוביץ הרב שלום רוברג הרב יעקב רודמן הרב משה צבי רודמן הרב א. רוזן הרב בן ציון רוזנבוים הרב יוסף רוזנהן הרב ישראל רוטנברג הרב יחיאל מיכאל רוטשילד הרב מאיר רותן הרב צבי רותן הרב ישראל ריזל הרב צבי ריטבא הרב משה רייך הרב זבולון שוב הרב יוסף שוב הרב מרדכי שוורצבורד הרב זאב שיף הרב יהודה שלמה שטראוס הרב דוד שנברגר הרב נחמיה שנברגר הרב אריה שפירא הרב מ. שפירא הרב זיו שצלקה

יפתח ה' להם את אוצרו הטוב ברו"ג
ויזכו ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

הרב אברהם גוטל

הנה בליל ר"ה רגילים לברך איש לרעהו בברכת לשנה טובה תכתב ותחתם לחיים טובים ולשלום ויש המוסיפים לאלתר בספרן של צדיקים גמורים ויש מקום גדול לדון שעירוב פרשיות נזדמנו לפונדק א' וכמעט שנוסח זה אין לו מובן.

הנה איתא ברמ"א [ס"ס תקפ"ב] דמברכין זל"ז לשנה טובה תכתב והמ"ב מביא בשם המ"א להוסיף ותחתם ומביא מהגר"א דאין לומר ותחתם מאחר והחתימה ביו"כ. אך מאידך מפורסמת הגמ' דר' כרוספדאי [ר"ה טז]. דג' ספרים נפתחין והצדיקים נחתמין לאלתר וא"כ מה טענת הגאון?

והנה בתפילת נתנה תוקף מצלינן, בר"ה יכתובו וביום צום כיפור יחתמו והוא מגמ' ערוכה [שם ע"א] - ומשמע דאף המשנה מסכמת לברייתא זו - וא"כ צריך לעיין דהרי בתפילה זו לא מזכירין שהצדיקים והרשעים אינם בכלל ומשמע דקאי אכו"ע ובמימרא דר' כרוספדאי זכו נכתבין לחיים משמע דהיגיונים אף לא נכתבו בר"ה? ומוכיח עפ"ז השפתי חיים דבי דינים איכא:

א' דין רוחני על מצבו של האדם שבו הצדיקים והרשעים נחתמים בו לאלתר. אך אם הוא בינוני נותנים לו עוד כמה ימים להכריע באיזו מדרגה הינו עומד ובר"ה עדיין לא כתבים מאומה דעדיין לא מוכרע מצבו... [ועפ"ז מבואר מאוד מדוע זכו קאי אעשו תשובה ר"ח שם ולא יעזור לקיים עוד מצוה אחת, כי הנושא הינו מעמדו בר"ה והמצווה תחשב לחשבון ר"ה הבא וכאן צריך לשנות מצבו בר"ה החולף לכן חייב בעשית התשובה ואז עוקר מצבו למפרע וממלא יוכלו מעתה לכתוב מחדש את מה שעדיין טרם כתבון].

ב' דין גשמי עבור הכלים שאותם יוכל לקבל עבור השנה הקרובה. ודין גשמי זה הוא כללי עבור כל אדם ללא קשר לדין א' וכולם נכתבים בר"ה ונחתמים ביו"כ.

ממילא יש כאן מחלוקת עקרונית על מה מברכין זל"ז האם על דין א' או ב', דאם מברכין על הענין הרוחני, לא שייך בזה "טובים ולשלום" כי בעוה"ב שייך או חיים או להיפך. אך מאידך אם מברכין על הדין הב' [הגשמי] לא שייך תחתם בר"ה.

וא"כ הברכה שאנו נוהגים בה כוללת שני עניינים שהזדמנו באקראי לאותה ברכה ודו"ק. לכן אולי יש לתקן הנוסח שיהא יותר מתאים לדין בו אנו נתונים, דהיינו: "לשנה טובה תכתב לחיים טובים ולשלום" [דין ב']. "ותחתם לאלתר בסשצ"ג" [דין א']. והכל בא על מקומו בשלום.

והקב"ה יזכנו להחתם לאלתר בסשצ"ג ולהכתב בר"ה ולהחתם ביו"כ לחיים טובים ולשלום.

כ' הרמ"א שם ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה, וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים נרבה זכויות כרמון, ונוהגין לאכול בשר שמן ודברי מתיקה. ומבואר דאיכא ב' עניינים, דמלבד אכילה לשם תפילה, איכא ענין ב' של אכילת דברים מתוקים. אכן יעו"ר רש"י בכריתות דמעלת המינים שהוזכרו בגמ' היא או מפני שגדלים מהר או מפני שמתוקים, וא"כ מהגמ' איכא מקור גם למתוקים. ועי' בכל בו (טז) שכלל את שניהם וכי ומביאין לפני בעל הבית תמחויו ובו כל מיני מגדים לסימן טוב, ובתוכו קרכסת"א פירוש קרא רוביא כרתי סלקא תמרי לעשות זאת מאי דגרסינן במסכת כריתות וכו'. [ומשמע דיש בקערה גם מיני מגדים לסימן טוב וגם קרכסתא].

והמטה משה (תש"צ) הביא סמך שיש לאכול דברים מתוקים ביום המשפט, מהתורה דכתיב שם שם לו חוק ומשפט וסמך ליה וימתקו המים, ר"ל ביום המשפט יאכלו מתוקים. שנוי בנביאים גבי אביגיל, עי"ש. ומשולש בכתובים דכתיב משפטי ה' אמת וסמך ליה מתוקים מדבש ונופת צופים. א"נ מדכתיב תקעו בחודש שופר, וסמך ליה ומצור דבש אשביעך, עי"ש.

הפרי חדש הק' על מ"ש י"ר שנרבה זכויות כרימון, מדאמרין (ברכות נז). כפלח הרמון רקתך אפי' ריקנין שבך מלאים מצוות כרמון, וא"כ מאי רבותיה. ותי' דשם בכל חייו קאמר, וכאן מתפלל בכל שנה ושנה. ועי' פמ"ג (מ"ז) דאנו מבקשים "שנרבה" דהיינו שיהיה רוב מצוות. וכע"ז תי' במטה יהודה (ה) דהבקשה שירבו הזכויות מהעוונות עד שיהא כצדיק גמור.

לצערנו כותבים רבים התעכבו בשליחת הד"ת לאחר הזמן ולא התאפשר לנו לפרסמם. נבקש לשים לב לתאריך האחרון למשלוח.

לקביעת חברותא
9141217
24 שעות ביממה

דרושים לחברותות

נושא	מקום	שעה	טלפון
רי"ף על כל הש"ס / טור ב"י (עדיף או"ח)	ברכפלד	שעה אחת, גמיש	9743395
פתוח	אזור המרכזי	ימים א'-ד', רוב הבוקר	9740208
גמרא	היכל יצחק	11:00-1:00	052-7682743
ללימוד שבת עד הלכה	חפציבה/זכרון משה	052-7684038	
גמ' סוכה וקצת הלכה	זכרון משה	11:00-1:00	9740225
עיון	פתוח	9:00-1:00	050-4171319
גיטין עיון	פתוח	פתוח	054-8469380
חזרה	בית תפילה/גבעה דרומית	מ-12:00	9744391
מס' חלה בעיון	איזור ק.ס.מ. ככולל	9:00-11:00	9791723
גיטין עיון	פתוח	פתוח	054-8469380
דף היומי	בית אבא	חלקי גמיש	057-3101491
דף היומי	איזור היכל יצחק	9741326	
פתוח	ברכפלד	6:00-7:00	050-4166540
גמ' לא ישיבתי כגון זבחים	ברכפלד	052-7132758	
דף היומי	מס"ח"ח	9:00-11:00	052-7614024
מחפש שיעור דף היומי	מרכז ק"ס	מ-9:30	054-8441237
גמרא עדיף יבמות	ברכפלד	א', ב', ד' מ-9 שעה וחצי	052-7630461
חזרות מהירות בבא קמא	ברכפלד	9:30-12 שעה אחת	052-7155879
פתוח	פתוח	7:30-9:00	9743576

גליון קי"א - סוכות

יוקדש לענייני סוכה וד' מינים, בהלכה ובאגדה

מדור חידו"ת בארוכה (700 מילים) ומדור הערות בקצרה (200 מילים)

ד"ת יתקבלו עד יום ראשון י"א בתשרי. [בכת"י, עד יום רביעי ז' תשרי]

ד"ת מתאימים אפשר להגיש בצירוף שם מלא וטל', בתיבות "עומקא דפרשה" שבפתח אוצ"ס "בית יוסף" רח' שד"ח, ובברכפלד ליד ביה"ל "בני הישיבות" שד' יהוקאל. או לשלוח בדוא"ל gal200@neto.bezeqint.net אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים. תגובות יתקבלו בציון שם מלא בלבד, [בפרסום התגובה אפשר להשתמש בר"ת]

לעילוי נשמת

הרב נתן ב"ר צבי כהן ז"ל

נלב"ע א' תשרי תשנ"ו

למען עתיד ילדיך
תכנית "שמח תשמח"

לפרטים: 050-4150605

עשה תרומתך קבע

תרמים לעניי העיר ורואים ישועות

